

NORGES HØYESTERETT

Den 1. november 2011 avsa Høyesterett dom i

HR-2011-02029-A, (sak nr. 2011/1218), straffesak, anke over dom,

I.

A

(advokat Marius O. Dietrichson)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Torstein Hevnskjel)

II.

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Torstein Hevnskjel)

mot

A

(advokat Marius O. Dietrichson)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Øie**: Saken gjelder domfellelse for blant annet voldtekt og mishandling i nære relasjoner og reiser særlig spørsmål om tolkningen av begrepet ”noen i sin husstand” i straffeloven § 219 første ledd bokstav d og om straffutmåling.
- (2) Statsadvokatene i Troms og Finnmark satte 2. februar 2011 A under tiltale ved Nord-Troms tingrett for overtredelse av straffeloven § 192 første ledd bokstav a, jf. andre ledd bokstav a om *voldtekt til samleie* (post I), § 219 andre ledd, jf. første ledd om *grov eller gjentatt mishandling i nære relasjoner* (post II) og § 229 første straffalternativ om *legemsbeskadigelse* (post III) samt legemiddeloven § 31 andre ledd, jf. § 24 første ledd om *bruk av narkotika* (post IV).

- (3) B er fornærmet både etter tiltalens post I og II. Tiltalens post II bygger på at B var del av As husstand da mishandlingen fant sted.
- (4) Ved Nord-Troms tingretts dom 10. mars 2011 ble A domfelt etter straffeloven § 192 første ledd bokstav a om voldtekt til seksuell omgang og for øvrig dømt etter tiltalen til en straff av fengsel i tre år og fire måneder. Han ble også dømt til å betale oppreisningserstatning til B, men frifunnet for krav fra henne om erstatning for lidt tap og tap i fremtidig erverv. En meddommer stemte for å ta erstatningskravene til følge.
- (5) Både A og Troms og Finnmark statsadvokatembeter anket til Hålogaland lagmannsrett. As anke gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for tiltalens post I, II og III og lovanvendelsen for post II, mens anken fra påtalemyndigheten gjaldt straffutmålingen. As anke over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for post I og II og anken fra påtalemyndigheten over straffutmålingen ble henvist til ankeforhandling. Lagmannsretten var under ankeforhandlingen satt med lagrette.
- (6) Hålogaland lagmannsrett avsa 31. mai 2011 dom med slik domsslutning:
- ”1. **A, født 18.03.1964, dømmes for overtredelse av straffeloven § 192 første ledd bokstav a, straffeloven § 219 andre ledd jf. første ledd, og de forhold han ble domfelt for med endelig virkning ved Nord-Troms tingretts dom av 10. mars 2011, alt sammenholdt med straffeloven §§ 61, 62 første ledd og 63 andre ledd, til en straff av fengsel i 3 – tre – år og 4 – fire – måneder. Til fradrag i straffen kommer 179 – etthundreogsyttini – dager for utholdt frihetsberøvelse i anledning saken, jf. straffeloven § 60 første ledd.**
2. **A, født 18.03.1964, dømmes til, innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse, å betale oppreisning med 160 000 – etthundreogsekstusentus – kroner til B.**
3. **A, født 18.03.1964, frifinnes for kravene om erstatning for lidt tap og tap i fremtidig erverv fra B.**
4. **Saksomkostninger til det offentlige idømmes ikke.”**
- (7) To meddommere stemte for at straffen skulle settes til fengsel i tre år og seks måneder.
- (8) Både A og påtalemyndigheten har anket dommen til Høyesterett. A har anket over lovanvendelsen for tiltalens post II, mens påtalemyndigheten har anket over straffutmålingen.
- (9) Forsvareren har anført at det er feil lovanvendelse når lagmannsretten har lagt til grunn at B tilhørte As ”husstand”. Han har særlig fremhevet at B i liten grad bidro økonomisk til fellesskapet, og at de dermed ikke hadde felles husholdning. Loven åpner etter hans syn uansett ikke for at et kjærestepar som ikke er samboere, kan utgjøre en husstand i lovens forstand. – Aktor har gjort gjeldende at lovanvendelsen er korrekt.
- (10) Aktor har anført at lagmannsretten har lagt til grunn en for mild straff for overtredelsen av straffeloven § 219 om mishandling i nære relasjoner, slik at straffen samlet sett er for mild. Forsvareren har gitt uttrykk for at straffen for overtredelse av § 219 nok kan være satt for lavt, men at straffen for voldtekt er satt for høyt, slik at straffutmålingen samlet sett likevel er riktig.

(11) *Mitt syn på saken*

(12) Jeg ser først på anken over lovanvendelsen for tiltalens post II, jf. straffeloven § 219. Anken er fremmet til gunst for den domfelte. Selv om skyldspørsmålet er avgjort av lagrette, kan Høyesterett da prøve om lagmannsrettens straffutmålingspremisser gir grunnlag for å anta at lagretten har bygget på uriktig lovanvendelse.

(13) Paragraf 219 om mishandling i nære relasjoner retter seg i første ledd bokstav d mot den som ved å true, tvinge, begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold mot eller på annen måte krenke, grovt eller gjentatt mishandler ”noen i sin husstand”. Straffebudet fikk sin nåværende utforming ved lovendring 21. desember 2005 nr. 131. I Ot.prp. nr. 113 (2004–2005) side 46 heter det om husstandsbegrepet:

”Begrepet husstand skal forstås på samme måte som i straffeloven § 260. Vurderingstemaet er om man bor sammen og har felles husholdning, jf. Rt. 1973 s. 442. Etter dette alternativet vil venner som bor sammen i et husstandsfelleskap, være omfattet.”

(14) Begrepet husstand i § 219 skal altså ifølge forarbeidene forstås på samme måte som i § 260 om bilbrukstyveri, og departementet har særskilt vist til avgjørelsen i Rt. 1973 side 442. I denne saken er saksforholdet beskrevet slik:

”Domfelte og C er skolekamerater. C's far har tatt seg av domfelte opp gjennom årene på grunn av vanskelige forhold i domfeltes hjem. Domfelte har oppholdt seg mye hos C og har av og til bodd hos dem. C har forklart at domfelte var ’betraktet som et familiemedlem og at han hadde full adgang til å bruke alt i huset på like fot med vitnet selv’. Herredsretten har uttalt at den kan ’langt på veg’ være enig i forsvarerens karakteristikk av domfelte og C som ’fosterbrødre’. På den tid da domfelte ’låntok’ sykkelen, bodde han sammen med C i hans hjem mens C's far var borte på ferie, og med hans samtykke. Han hadde bodd der i 17 dager og skulle bo der i ytterligere 4-5 dager inntil C's far kom hjem. Guttene holdt i denne tid felles husholdning, de kjøpte inn mat sammen og hadde måltidene sammen.”

(15) Høyesterett fant at den domfelte måtte anses for å tilhøre C's husstand. Etter mitt syn la Høyesterett her et forholdsvis vidtrekkende husstandsbegrep til grunn. Når departementet i forarbeidene til § 219 fremhever nettopp denne dommen, forstår jeg det slik at også husstandsbegrepet etter § 219 er ment å være forholdsvis vidtrekkende.

(16) På denne bakgrunnen mener jeg at det ved vurderingen av om noen er i en persons husstand, må foretas en totalvurdering av bofellesskapet mellom partene, hvor også varigheten av bofellesskapet og den nærmere relasjonen partene imellom kan ha vekt.

(17) Lagmannsretten har angitt det rettslige vurderingstemaet slik:

”Vurderingstemaet er om man bor sammen og har felles husholdning. Hvorvidt man hører til husstanden vil bl.a. avhenge av den nærmere tilknytning mellom dem og hvorledes de praktiske og økonomiske spørsmål som oppstår er ordnet, samt hvor lenge ordningen er tenkt å vare, jf. Rt-1968-646.

Momenter ved den nærmere vurdering har vært varigheten og arten av tilknytningen mellom tiltalte og fornærmede, omfanget av fornærmedes opphold på tiltaltes bopel, og hvordan de praktisk organiserte hverdagen.”

(18) Dette er uttrykk for en riktig lovtolkning.

- (19) Jeg går nå over på spørsmålet om lagmannsretten bygget på en riktig lovanvendelse da den kom til at B var å anse som noen i As husstand.
- (20) B, som er født i 1990, flyttet sommeren 2006 fra barndomshjemmet sitt til en leilighet som hennes far eide i X, i forbindelse med at hun begynte på videregående skole. Hun møtte A første gang i mai 2007 på fest i det daværende klubblokalet til Hells Angels på Y. A, som er født i 1964, var leder for Hells Angels Z. De to ble kjærester en gang i 2008. På det tidspunktet hadde Hells Angels fått nytt klubblokale i X, hvor A hadde flyttet inn i en hybelleilighet.
- (21) Lagmannsretten har lagt til grunn at
- ”B fra midten av 2008 var mer hos tiltalte i klubblokalene enn andre steder, og etter kort tid ble det hennes hovedbase. Tiltalte hadde egen hybel i klubblokalene, han var registrert som en av eierne av huset, og han hadde en særskilt kode for å låse opp døra til sin hybel. Det var til tiltaltes bopel fornærmede dro etter jobb og skole, hun sov der, og dro derfra når hun skulle på skole eller på jobb. Hun spiste sine måltider der sammen med tiltalte, de laget mat sammen og hun vasket opp. De var kjærester, de tilbrakte sin fritid sammen og de reiste på turer sammen. Forholdet mellom dem varte i nærmere 2 ½ år, fram til desember 2010. ... Det var stort sett tiltalte som kjøpte inn maten de spiste, men noe økonomisk fellesskap av betydning hadde de ikke.”**
- (22) B hadde mesteparten av sine klær og eiendeler i farens leilighet, og betraktet ifølge lagmannsretten denne leiligheten som sitt hjem. Men i den perioden som tiltalen gjelder, spiste hun aldri der, og hun sov der meget sjelden. Lillesøsteren hennes bodde i leiligheten. Lagmannsretten fortsetter:
- ”B var [i leiligheten] opp til to ganger i uka for å vaske klær. Hun satte da på vaskemaskinen og dro derfra. Det var lillesøsteren som hengte opp klærne etter at vasken var ferdig. ... B [hadde] ikke ... nøkkel til klubblokalene. Det hadde sammenheng med at det bare var medlemmer av klubben som hadde nøkkel til klubblokalene. Hun hadde imidlertid tilgang til koden til tiltaltes hybel.”**
- (23) A og B hadde altså – som kjærestepar – i rundt to og et halvt år et bofellesskap i As hybel, hvor de sov, spiste og tilbrakte fritid sammen. Lagmannsretten har betegnet hybelen som Bs hovedbase. Jeg finner det klart at B da må anses for å ha vært noen i As husstand, jf. straffeloven § 219 første ledd bokstav d.
- (24) Etter mitt syn fratar det ikke bofellesskapet preg av å være en felles husstand at B i liten grad bidro økonomisk. Slik vil det også kunne være ved ekteskap og samboerforhold. Jeg legger heller ikke avgjørende vekt på at hun hadde mesteparten av sine klær og eiendeler i farens leilighet, at hun også vasket klærne sine der, og at hun ikke hadde nøkkel til klubbhuset. Dette er forhold som i mindre grad kan ha preget bofellesskapet mellom partene, og er mer perifert i relasjon til de interesser § 219 er ment å beskytte.
- (25) Anken over lovanvendelsen må etter dette forkastes.
- (26) Jeg går nå over til anken over straffutmålingen. Lagmannsretten har oppsummert mishandlingen av B slik:

”Lagmannsretten legger til grunn at A i perioden fra sommeren 2008 frem til og med 4. desember 2010 ved gjentatte anledninger i beruset tilstand utøvde vold mot B.

Samlivet mellom dem var preget av tiltaltes voldsutøvelse mot henne. Hun har anslått at han minst førti ganger utøvde fysisk vold mot henne. ...

...

Lagmannsretten legger etter dette til grunn at tiltalte i perioden omhandlet i tiltalebeslutningen, mens fornærmede var en del av hans husstand, utførte gjentatte voldshandlinger mot henne ved at han ved en rekke anledninger slo fornærmede i ansiktet og i hoderegionen for øvrig, at han slo henne på kroppen, at han lugget henne, holdt henne fast og tok kvelertak på henne. Videre har han på andre vis krenket henne ved at han ødela klær og andre gjenstander som tilhørte henne, han brukte skjellsord og nedsettende karakteristikker av henne, og han kontrollerte hvem hun hadde kontakt med. Handlingene var åpenbart egnet til å skape frykt for nye krenkelser.”

- (27) Lagmannsretten beskriver to anledninger hvor B oppsøkte lege etter å ha vært utsatt for vold fra A. Den ene gangen

”la han henne på et bord utenfor klubbhuset, slo henne i ansiktet, presset henne ned mot bordet og tok kvelertak på henne. Han dro henne deretter inn i gangen, hvor han slo henne med knyttet hånd i ansiktet, og videre inn på kjøkkenet hvor han tok kvelertak og lugget henne mens hun lå på gulvet. Som følge av voldsutøvelsen fikk hun en kul i bakhodet, blåmerker på skulder og armer, og en bløtdelshevelse og bloduttredelser i venstre legg.”

- (28) Den andre gangen

”slo han henne flere ganger i ansiktet med knyttet hånd. Han tok deretter kvelertak på henne mens hun lå på sofaen, og lugget henne. Hun blødde fra ansiktet som følge av voldsanvendelsen, og spyttet blod.”

- (29) Lagmannsretten fant at mishandlingens ”grovhet og varighet” tilsier at den anses som grov, jf. § 219 andre ledd. Retten viste til at mishandlingen varte over lang tid og at det forelå forhold som nevnt i straffeloven § 232 – det var et klart misforhold i styrke mellom den tiltalte og den fornærmede, og handlingene ble foretatt uprovosert og uten noen særskilt foranledning.

- (30) Ved lovendring 25. juni 2010 nr. 46 ble lengstestrafen for blant annet overtredelse av straffeloven § 219 første ledd hevet fra tre til fire års fengsel. Lovendringen trådte i kraft straks. Et hovedformål var å heve straffenivået, se Prop. 97 L (2009–2010) side 31. Som begrunnelse for at straffenivået etter § 219 burde ligge noe over straffenivået for sammenlignbare voldslovbrudd, uttaler departementet:

”Bakgrunnen er at det ofte er tale om krenkelser som foregår over lengre tid, det er en psykologisk binding mellom gjerningspersonen og offeret, samt at frykten for vold og følelsen av å leve i et trusselregime vil kunne oppleves som verre enn de enkelte voldshandlinger. Utover de konkrete fysiske eller psykiske skader, vil også den generelle risikoen for langtidsskadevirkninger være til stede.”

- (31) Departementet hadde også foreslått å heve lengstestrafen etter andre ledd fra seks til åtte års fengsel, men dette ble av prosessuelle grunner ikke gjennomført, se nærmere Magnus Matningsdal, Norsk spesiell strafferett side 160. Lovforarbeidene må imidlertid etter mitt syn forstås slik at det fortsatt var lovgivers mening at også straffenivået for overtredelse av § 219 andre ledd skal skjerpes, men da innenfor den videreførte strafferammen.

- (32) Ved straffutmålingen legger jeg særlig vekt på at mishandlingen var relativt langvarig, til dels ganske alvorlig og dannet et mønster hvor B levde ”under et ’regime’ preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold”, jf. Prop. 97 L (2009–2010) på side 31 og Rt. 2010 side 129 avsnitt 21. Selv om volden bare skjedde når A var beruset, legger jeg – som lagmannsretten – til grunn at dette ikke reduserte inntrykket av at B hadde en tilværelse preget av frykt for vold. A var ofte beruset; både han og B drakk alkohol flere ganger i uken.
- (33) En ikke uvesentlig del av volden skjedde etter ikrafttreddelsen av lovendringen om et skjerpet straffenivå, blant annet de to tilfellene av voldsutøvelse som endte med at B oppsøkte lege. Dette må få et ikke ubetydelig utslag ved straffutmålingen.
- (34) Lagmannsretten har lagt til grunn en straff for dette forholdet isolert sett på fengsel i ett år og seks til åtte måneder. Etter mitt syn er straff opp mot fengsel i to og et halvt år mer passende.
- (35) Voldtekten har lagmannsretten oppsummert slik:
- ”Domfellelsen for tiltalens post I om voldtekt gjelder at tiltalte, ved en anledning i 2009 eller i 2010, skaffet seg seksuell omgang med fornærmede ved bruk av vold. Tiltalte og fornærmede var ved denne anledningen alene i klubblokalene i X. Tiltalte sa at han ville ha sex med henne på biljardbordet. Hun sa at hun ikke ønsket det. Tiltalte slo til fornærmede mens de sto ved biljardbordet, hvoretter han førte henne til den midterste av tre sofagrupper. Fornærmede lå på sofaen og gråt. Tiltalte tok på henne, tok tak øverst i tightsen hun hadde på seg, og rullet den av. Han slikket henne så på og mellom kjønnsleppene.”**
- (36) Uklarheten om tidspunktet medfører at straffen må fastsettes ut fra straffenivået før lovendringen 19. juni 2009 nr. 74 om et vesentlig forhøyet straffenivå, jf. Rt. 2009 side 1412. Lagmannsretten har lagt til grunn en straff av fengsel i rundt to år og seks måneder for voldtekten. Dette er etter mitt syn noe strengt, og jeg mener at straffen for voldtekten isolert sett bør settes til fengsel i rundt to år.
- (37) Legemsbeskadigelsen besto i at A slo en mann – som tilfeldigvis var på samme spisested som ham – med minst to kraftige slag i ansiktet med knyttet hånd. Den fornærmede fikk et kutt over det ene øyenbrynet som ble sydd med fire sting, og som har gitt fornærmede et varig arr. Handlingen ble foretatt i november 2010, og det skal følgelig tas utgangspunkt i det skjerpede nivået etter lovendringen 25. juni 2010, som også gjaldt § 229 første straffalternativ. I tillegg kommer straffeloven § 61 om gjentakelse til anvendelse. Jeg er enig med lagmannsretten i at fengsel i seks måneder er en passe straff for dette forholdet isolert sett.
- (38) Overtredelsen av legemiddeloven § 31 andre ledd, jf. første ledd, jf. § 24 første ledd består i at A høsten 2010 brukte kokain. Overtredelsen ville isolert sett ha medført bot og blir å anse som en skjerpende omstendighet, jf. straffeloven § 63 andre ledd.
- (39) A ble ved Nord-Troms tingretts dom 16. september 2009 domfelt for en legemsfornærmelse begått 19. april 2009 til en straff av fengsel i 30 dager. Det må legges til grunn at voldtekten i den foreliggende sak skjedde før dette tidspunktet, og det samme gjelder deler av mishandlingen etter § 219. Straffeloven § 64 kommer dermed til anvendelse.

- (40) Samlet sett mener jeg at straffen bør settes til fengsel i fire år. Varetektsfradraget er på 206 dager.
- (41) Det går ikke frem av domsslutningen i lagmannsrettens dom at straffeloven § 64 kommer til anvendelse. Jeg finner det derfor riktig å utforme en ny domsslutning for straffekravets vedkommende.
- (42) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt I, gjøres følgende endring:

A, født 18. mars 1964, dømmes for overtredelse av straffeloven § 192 første ledd bokstav a, straffeloven § 219 andre ledd, jf. første ledd og de forhold han ble domfelt for med endelig virkning ved Nord-Troms tingretts dom av 10. mars 2011, alt sammenholdt med straffeloven §§ 61, 62 første ledd, 63 andre ledd og § 64, til en straff av fengsel i 4 – fire – år. Til fradrag i straffen kommer 206 – tohundreogseks – dager for utholdt frihetsberøvelse, jf. straffeloven § 60 første ledd.

- (43) Dommer **Noer:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (44) Dommer **Webster:** Likeså.
- (45) Dommar **Utgård:** Det same.
- (46) Dommer **Tjomsland:** Likeså.
- (47) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt I, gjøres følgende endring:

A, født 18. mars 1964, dømmes for overtredelse av straffeloven § 192 første ledd bokstav a, straffeloven § 219 andre ledd, jf. første ledd og de forhold han ble domfelt for med endelig virkning ved Nord-Troms tingretts dom av 10. mars 2011, alt sammenholdt med straffeloven §§ 61, 62 første ledd, 63 andre ledd og § 64, til en straff av fengsel i 4 – fire – år. Til fradrag i straffen kommer 206 – tohundreogseks – dager for utholdt frihetsberøvelse, jf. straffeloven § 60 første ledd.

Riktig utskrift bekreftes: